

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 341

Gospodarka i przestrzeń

Redaktorzy naukowi
Stanisław Korenik
Niki Derlukiewicz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Marcinek
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-457-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Dariusz Głuszczyk: Ekonomiczne bariery działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w regionach Polski a Krajowy Fundusz Kapitałowy	11
Hanna Godlewska-Majkowska, Agnieszka Komor: Biogospodarka a zarządzanie marketingowe w wybranych jednostkach samorządu terytorialnego	23
Piotr Hajduga: Rewitalizacja przestrzeni śródmiejskiej na przykładzie Świdnicy – wybrane aspekty	37
Amelia Kin: Zarządzanie ryzykiem w przedsiębiorstwach MŚP a kryzys finansowy	54
Beata Kisielewicz: Rozwój społeczno-ekonomiczny Polski Wschodniej – wybrane aspekty	62
Dorota Korenik: Formy oddziaływania samorządu terytorialnego na regionalny sektor finansowy	72
Aleksandra Koźlak: Ocena dostępności transportowej ośrodków wiedzy i innowacji w Polsce	83
Agnieszka Krześ: Budżet obywatelski jako inicjatywa wspierająca postawę społeczeństwa obywatelskiego	93
Barbara Kutkowska, Tomasz Pilawka: Rola Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW) w budowaniu kapitału społecznego wsi	104
Florian Kuźnik: Polityka miejska regionu przemysłowego	120
Henryk Łabędzki, Mirosław Struś: Społeczne determinanty rozwoju przygranicznych obszarów wiejskich w południowo-zachodniej Polsce	136
Andrzej Luczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Globalizacja gospodarki a przekształcenia sektora lokalnego – wybrane problemy.....	146
Magdalena Łyszkiewicz: Audyt zgodności opracowania wieloletniej prognozy finansowej gminy z wymogami ustawy o finansach publicznych ...	158
Marian Maciejuk: Pomoc publiczna przedsiębiorcom w Polsce w okresie kryzysu.....	171
Katarzyna Miszczak: Kapitał społeczny, ludzki i kreatywny w rozwoju gospodarczym	182
Monika Musiał-Malago: Stan zaawansowania planowania przestrzennego w gminach na przykładzie miasta Krakowa	199
Mirosława Marzena Nowak: Miejsce spółdzielni mleczarskich w rozwoju regionalnym: przypadek województwo łódzkie, Polska	213

Monika Paradowska: Innowacje jako determinanta zrównoważonego rozwoju transportu w miastach.....	223
Andrzej Raczyk: Internacjonalizacja działalności podmiotów gospodarczych na przykładzie pogranicza polsko-niemieckiego	236
Małgorzata Rogowska: Jakość przestrzeni publicznej w rozwoju aglomeracji miejskich.....	245
Karolina Rosomacha: Wpływ wiedzy i innowacji na rozwój regionów w Republice Czeskiej	254
Dorota Rynio: Dylematy polityki regionalnej w nowym okresie programowania w UE	263
Alicja Słodczyk: Przemiany Warszawy na tle modelu miasta postmodernistycznego	274
Mirosław Struś, Henryk Łabędzki: Rola kapitału społecznego w rozwoju obszarów przygranicznych południowo-zachodniej Polski.....	285
Monika Szymura: Ochrona prawnoautorska w gospodarce opartej na wiedzy	294
Eugeniusz Wojciechowski: Ekonomiczny wymiar administracji publicznej .	304
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Rozwój województw Polski Południowej z uwzględnieniem metropolii	315

Summaries

Dariusz Głuszczyk: Economic barriers to innovation activity of enterprises in the regions of Poland vs. Polish National Capital Fund.....	22
Hanna Godlewska-Majkowska, Agnieszka Komor: Bio-economy and marketing management in selected local government units	36
Piotr Hajduga: Revitalisation of downtown space on example of Świdnica – chosen aspects.....	53
Amelia Kin: Risk management in SMEs and the financial crisis.....	61
Beata Kisielewicz: Socio-economic development of Eastern Poland – chosen aspects.....	71
Dorota Korenik: Forms of influence of regional government on the regional financial sector	82
Aleksandra Koźlak: Assessment of transport accessibility to centres of knowledge and innovation in Poland.....	92
Agnieszka Krześ: Participatory budgeting as an initiative supporting the attitude of civil society.....	103
Barbara Kutkowska, Tomasz Pilawka: The role of National Network of Rural Areas (NNRA) in the creation of social capital of rural areas	119
Florian Kuźnik: Urban policy in a post-industrial region	133
Henryk Łabędzki, Mirosław Struś: Social determinants of rural border areas development in south western part of Poland.....	145

Andrzej Łuczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Globalization of economy and transformation of the local sector – selected problems	157
Magdalena Łyszkiewicz: Auditing the conformity of multi-year financial outlooks of a community with the public finance act	170
Marian Maciejuk: Public aid for entrepreneurs in Poland in the recession period	181
Katarzyna Miszczak: Social capital, human capital and creative capital in economic development	198
Monika Musiał-Malago: The stage of spatial planning in municipalities on the example of the city of Krakow	212
Mirosława Marzena Nowak: Place of dairy cooperatives in the regional development: case of Lodz Voivodeship, Poland	222
Monika Paradowska: Innovations as a determinant of sustainable urban transport development	235
Andrzej Raczyk: Internationalization of enterprises – Polish-German borderland case study	244
Małgorzata Rogowska: The quality of public space in agglomeration	253
Karolina Rosomacha: The impact of knowledge and innovation on the development of regions in the Czech Republic	262
Dorota Rynio: Dilemmas of regional policy in a new programming period of the EU	273
Alicja Słodczyk: Changes of Warsaw on a background of postmodern city ...	284
Mirosław Struś, Henryk Łabędzki: The role of social capital in the development of border areas of south-western Poland	293
Monika Szymura: Protection of authors' rights in knowledge-based market economy	303
Eugeniusz Wojciechowski: Economic dimension of public administration ...	314
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Development of voivodeships of southern Poland with reference to the metropolises	326

Alicja Zakrzewska-Półtorak

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ROZWÓJ WOJEWÓDZTW POLSKI POŁUDNIOWEJ Z UWZGLĘDNIENIEM METROPOLII

Streszczenie: W artykule dokonano porównania rozwoju społeczno-gospodarczego województw Polski Południowej oraz określono możliwe kierunki i determinanty przebiegu tego procesu w przyszłości. Analiza obejmuje wybrane czynniki wewnętrzne i zewnętrzne; w tym zakresie dokonano porównania wyżej wymienionych regionów oraz przedstawiono ich pozycję na tle Polski. Odrębną uwagę poświęcono metropoliom i obszarom metropolitalnym jako centrom rozwoju. Podkreślono także znaczenie przebiegu integracji formalnej wewnątrz badanego obszaru.

Słowa kluczowe: województwa Polski Południowej, rozwój społeczno-gospodarczy, integracja przestrzenna, metropolia.

DOI: 10.15611/pn.2014.341.27

1. Wstęp

Celem artykułu jest porównanie poziomu rozwoju województw Polski Południowej oraz wskazanie możliwych kierunków zmian w latach kolejnych. Odrębną uwagę poświęcono metropoliom znajdującym się w tych regionach. Wśród czynników determinujących tempo i kierunki rozwoju przeanalizowano wybrane zasoby endo- i egzogeniczne.

Do województw Polski Południowej zaliczono: dolnośląskie, opolskie, śląskie i małopolskie. Jest to obszar integrujący się samoistnie, jednak proces ten może zostać częściowo zahamowany na skutek powstałego podziału wynikającego z przebiegu formalnej integracji i współpracy regionów Polski Zachodniej (skupiającej województwa dolnośląskie, lubuskie, opolskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie) oraz Polski Południowej (zawężonej w tej formule do dwóch województw: małopolskiego i śląskiego). Podstawowym celem integracji formalnej jest pozyskiwanie funduszy Unii Europejskiej na wspólnie realizowane zintegrowane przestrzennie projekty. Dokumenty opisujące ww. współpracę to *Strategia Rozwoju*

*Polski Zachodniej 2020*¹ oraz *Strategia dla rozwoju Polski Południowej w obszarze województw małopolskiego i śląskiego do roku 2020*².

Analizę przeprowadzono nie tylko w wymiarze regionalnym, ale także biorąc pod uwagę metropolie i obszary metropolitalne. Zgodnie z zapisami zawartymi w *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, metropolie to miasta, które³:

- są centrami zarządzania gospodarczego o znaczeniu co najmniej krajowym;
- cechuje je wysoki stopień dostępności transportowej w wymiarach wewnętrznym i zewnętrznym;
- charakteryzują się dużym potencjałem gospodarczym, przekładającym się na ich atrakcyjność inwestycyjną w wymiarze międzynarodowym;
- cechuje je wysoka atrakcyjność turystyczna dla podmiotów zewnętrznych;
- pełnią funkcje symboliczne;
- dysponują potencjałem w zakresie szkolnictwa wyższego, badań i rozwoju oraz tworzenia innowacji;
- są ośrodkami zapewniającymi szeroki wachlarz usług wyższego rzędu;
- posiadają powiązania funkcjonalne (handlowe, edukacyjne, kulturowe, naukowe itp.) z innymi metropoliami w kraju i za granicą.

Jednocześnie w *Koncepcji* zaznacza się, że z uwagi na stosunkowo słaby rozwój funkcji metropolitalnych polskich miast do metropolii zaliczane są te, które pełnią ww. funkcje w wymiarze co najmniej krajowym. W tej kategorii mieszczą się w obszarze Polski Południowej: Aglomeracja Górnośląska, Kraków i Wrocław. Tym samym w trzech z tych województw występują obszary metropolitalne; są to odpowiednio: wrocławski, górnośląski oraz krakowski.

2. Wspólny potencjał i podobne problemy rozwojowe

Obszar Polski Południowej jest w znacznym stopniu spójny w wymiarze społeczno-gospodarczym i przestrzennym. Charakteryzują go tradycje w zakresie współpracy gospodarczej, handlowej, kulturowej itp. Wspólne osie rozwojowe to przede wszystkim autostrada A4 oraz rzeka Odra (ta druga – z wyłączeniem województwa małopolskiego). Jednocześnie Odra i jej dorzecze to także wspólne problemy ochro-

¹ *Założenia Strategii Rozwoju Polski Zachodniej*, J. Szlachta, W. Ziemanowicz, P. Nowicka przy współpracy Urzędów Marszałkowskich Województw Dolnośląskiego, Lubuskiego, Opolskiego, Wielkopolskiego i Zachodniopomorskiego, Polska Zachodnia 2020, Geoprofit, http://lubuskie.pl/uploads/pliki/Biuro_prasowe/Za%C5%82o%C5%BCenia%20Strategii%20Rozwoju%20Polski%20Zachodniej_2.04.2012.pdf.

² *Strategia dla rozwoju Polski Południowej w obszarze województw małopolskiego i śląskiego do roku 2020*, <http://www.slaskie.pl/zalaczniki/2013/04/08/1365415927/1365415979.pdf>.

³ *Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030*, http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_przestrzenna/kpzk/Strony/Koncepcja_Przestrzennego_Zagospodarowania_Kraju.aspx, s. 188.

ny przeciwpowodziowej oraz zagospodarowania szlaków wodnych i ich otoczenia. Kolejna cecha wspólna to położenie przygraniczne; obszar ten jako całość graniczy z Niemcami, Czechami i Słowacją. Regiony Polski Południowej cechują wysokie współczynniki urbanizacji oraz gęstości zaludnienia. Wspólne są także w znacznym stopniu tradycje, dziedzictwo historyczne, przemysłowe i kulturowe oraz walory krajobrazowe. Podobne występują problemy związane z zanieczyszczeniem środowiska, będące w dużym stopniu pokłosiem industrializacji tych obszarów w minionych dziesięcioleciach.

Potwierdzeniem powyższego są kierunki wsparcia dla badanych regionów zapisane w *Strategii rozwoju kraju 2007-2015*. Dotyczą one przede wszystkim poprawy wewnętrznej i zewnętrznej dostępności transportowej, rozwoju funkcji metropolitalnych, wsparcia dla nauki, rozwoju turystyki i promocji walorów turystycznych, poprawy jakości środowiska przyrodniczego, wsparcia dla ochrony przeciwpowodziowej, zagospodarowania szlaków na Odrze i w jej dorzeczu, współpracy przygranicznej oraz rewitalizacji przestrzeni poprzemysłowej⁴.

W dalszej części artykułu zostanie przedstawiony poziom rozwoju regionów Polski Południowej w oparciu o wybrane zasoby i mierniki, w tym: potencjał wewnętrzny, napływający kapitał zagraniczny oraz środki z funduszy Unii Europejskiej. Zaznaczona zostanie także pozycja w tym zakresie wspomnianych już metropolii.

3. Wybrane czynniki i mierniki rozwoju województw Polski Południowej

Chcąc ocenić pozycję badanych województw w zakresie rozwoju, należy wziąć pod uwagę m.in. wzrost gospodarczy, jaki one osiągają. Wykorzystując jako miarę PKB na 1 mieszkańca, można zauważyć, że w województwie dolnośląskim (w odniesieniu do średniej krajowej, Polska = 100) stanowił on ok. 110% (dane z 2009 r.), a w roku kolejnym już 112,5%; w śląskim utrzymywał się na poziomie ok. 107%, natomiast w województwach małopolskim i opolskim był niższy od wartości średniej i relatywnie się obniżał – wynosił odpowiednio: w 2009 r. prawie 86% i blisko 82%, a w 2010 r. poniżej 85% i poniżej 80%. PKB na 1 mieszkańca dla badanych metropolii wyniósł od ponad 140% przeciętnego dla Polski w podregionie katowickim, ok. 151% – dla Krakowa i ponad 152% – dla Wrocławia i uległ zmniejszeniu w ciągu ostatnich dwóch analizowanych lat. Udział miast metropolitalnych w tworzeniu PKB regionu w 2010 r. także się zmniejszył w stosunku do dwóch lat wcześniejszych i wynosił od ponad 21% dla podregionu katowickiego, przez nieco poniżej 30% dla Wrocławia, do ponad 40% dla Krakowa⁵.

⁴ *Strategia rozwoju kraju 2007-2015*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006, s. 59-63.

⁵ *Rocznik statystyczny województw 2010*, GUS, Warszawa 2010, s. 156-160; *Rocznik statystyczny województw 2011*, GUS, Warszawa 2011, s. 150-160; *Rocznik statystyczny województw 2012*, GUS, Warszawa 2012, s. 172-177.

Badając rozwój tych regionów, należy przedstawić ich pozycję w strukturze rodzajowej produkcji i wartości dodanej. W 2010 r. Polska Południowa charakteryzowała się ponad 35-procentowym (rok wcześniej 36-procentowym) udziałem w produkcji sprzedanej przemysłu w skali kraju. Przeważały w tym zakresie województwa: śląskie (ponad 18% w skali Polski) i dolnośląskie (prawie 9%). Udział tych województw w tworzeniu wartości dodanej uzyskanej w usługach w skali kraju wynosił w 2010 r. 28,6%. Udział usług w tworzeniu wartości dodanej regionu w trzech województwach był zbliżony i wyniósł w 2009 r. ok. 58%, jedynie w województwie małopolskim był wyższy o ok. 8 p.p. W 2010 r. zróżnicowanie było większe, i tak w dolnośląskim w usługach wytworzono ponad 55% wartości dodanej, w opolskim i śląskim – ponad 57%, a w małopolskim – ponad 65%. Natomiast udział usług w tworzeniu wartości dodanej w metropoliach stanowił w 2010 r. od ok. 69% w podregionie katowickim, przez 74,7% w Krakowie, do ponad 75% we Wrocławiu⁶.

W celu przedstawienia poziomu aktywności i przedsiębiorczości wewnętrznej można wziąć pod uwagę liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz odsetek ludności włączającej się w działania na rzecz społeczności lokalnej. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą zarejestrowane na obszarze Polski Południowej według stanu na 31 grudnia 2011 r. stanowiły prawie 31% w skali kraju. Na omawiane metropolie przypadało ok. 7% tego typu jednostek w kraju. Najwięcej podmiotów było zarejestrowanych w województwie śląskim (blisko 38% w Polsce Południowej), najmniej – w opolskim (nieco ponad 8%)⁷. Z kolei odsetek ludności włączającej się w działalność na rzecz społeczności lokalnej⁸ w 2009 r. wahał się od blisko 21% w województwie opolskim (najwyższy udział wśród polskich województw), przez ponad 16% w regionach dolnośląskim i małopolskim, do poniżej 14% w województwie śląskim⁹.

O atrakcyjności do zamieszkania i sile nabywczą ludności może świadczyć liczba nowo oddanych do użytkowania mieszkań. Udział Polski Południowej w skali kraju w 2011 r. wyniósł ponad 26%. Najwięcej oddanych do użytkowania mieszkań przypadało na województwo małopolskie (9,6% w skali kraju), drugie było dolnośląskie (8%), kolejne śląskie (7,3%), najmniejszy udział miało opolskie (1,3%). Wśród metropolii dominował Kraków, z udziałem 3,7%, po dodaniu podregionu krakowskiego było to 6%; drugi był Wrocław z udziałem 2,9%, a wraz z podregionem wrocławskim – 5,6%¹⁰.

⁶ *Rocznik statystyczny województw 2012...*, s. 160-176.

⁷ Tamże, s. 172-176.

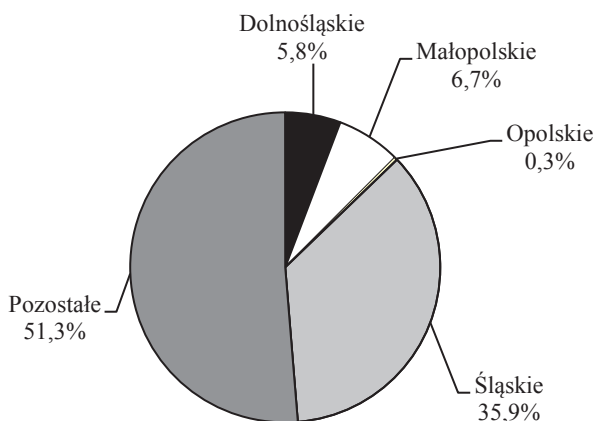
⁸ Wskaźnik, według autorów raportu, obrazuje stopień rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, w tym doświadczenie i kompetencje obywatelskie (*Kapitał ludzki w Polsce w 2010 r.*, GUS, Urząd Statystyczny w Gdańsku, Gdańsk 2012, s. 360).

⁹ *Kapitał ludzki w Polsce...*, s. 348.

¹⁰ *Rocznik statystyczny województw 2012...*, s. 124-129.

Wśród nabywców mieszkań były także osoby napływające z zewnątrz. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w 2011 r. było dodatnie w województwach dolnośląskim (0,4) i małopolskim (1,3), w pozostałych pozostawało ujemne: w opolskim wyniosło 2,2, a w śląskim 1,2. We Wrocławiu i w Krakowie było ono dodatnie (odpowiednio: 1,0 i 1,3), a w ich otoczeniu zdecydowanie dodatnie (6,5 w podregionie wrocławskim i 6,4 w krakowskim), podregion katowicki charakteryzował się ujemnym saldem migracji na poziomie 2,9¹¹.

W 2011 r. stopa bezrobocia w skali Polski Południowej była najniższa w województwach małopolskim i śląskim – oscylowała w granicach 10%; w metropoliach sytuacja była bardziej korzystna – stopa bezrobocia wyniosła ok. 5% we Wrocławiu i w Krakowie oraz poniżej 7% w podregionie katowickim. Jednak już w otoczeniu wielkich miast sytuacja nie była zadowalająca – stopa bezrobocia w podregionie wrocławskim wyniosła 11,6%, a w krakowskim 11%. W województwie opolskim wskaźnik ten osiągał ponad 13% i ponad 10% w podregionie opolskim. Udział pozostających bez pracy powyżej 1 roku był najniższy w województwie śląskim (poniżej 30%), a w podregionie katowickim stanowił zaledwie ok. 21%, w pozostałych regionach było to ponad 30%, w małopolskim ponad 34%, przy czym w Krakowie ponad 28%¹².

Rys. 1. Nakłady na badania i rozwój według województw Polski Południowej na tle kraju (w %, Polska = 100)

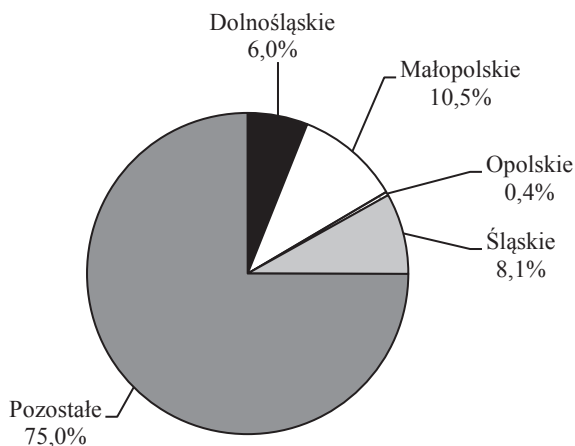
Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Kapitał ludzki w Polsce...*, s. 300.

Nakłady na badania i rozwój (B+R) ponoszone w Polsce Południowej stanowiły jedną czwartą nakładów ponoszonych w całym kraju (por. rys. 1), natomiast nakła-

¹¹ Tamże, s. 100-105.

¹² Tamże, s. 112-117.

dy na innowacyjną działalność B+R w przemyśle stanowiły prawie 50% (rys. 2)¹³. Świadczy to o wysokim zaangażowaniu podmiotów operujących w tych województwach w działalność innowacyjną oraz o dużym znaczeniu przemysłu dla rozwoju tych regionów i ich pozycji w zakresie konkurencyjności tego sektora.

Rys. 2. Nakłady na innowacyjną działalność B+R w przemyśle według województw Polski Południowej na tle kraju (w %, Polska = 100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Kapitał ludzki w Polsce...*, s. 299.

Najwyższy udział w zakresie nakładów typu B+R miało województwo małopolskie, kolejne pozycje zajmowały województwa śląskie i dolnośląskie, na ostatniej plasowało się opolskie. W drugiej kategorii – nakładów na B+R w działalności innowacyjnej w przemyśle (por. rys. 2) – zdecydowanie wyróżniało się województwo śląskie, którego udział w skali kraju wynosił blisko 36%.

Spółki z udziałem kapitału zagranicznego zarejestrowane na terenie analizowanych województw według stanu na 31 grudnia 2011 r. stanowiły ponad 25% podmiotów tego typu w Polsce¹⁴. Najwięcej takich spółek było zarejestrowanych w województwie dolnośląskim, prawie 38% z ogólnej ich liczby w Polsce Południowej. Udział w kapitale podstawowym spółek z udziałem zagranicznym¹⁵ wynosił ponad 24%, z czego ponad 9% przypadało na podmioty z województwa śląskiego (pra-

¹³ *Kapitał ludzki w Polsce...*, s. 299-300.

¹⁴ *Rocznik statystyczny województw 2012...*, s. 644.

¹⁵ Dane dotyczące wielkości kapitału podstawowego, liczby pracujących oraz przychodów z działalności odnoszą się do podmiotów objętych badaniem, tj. składających roczne sprawozdanie statystyczne (ok. 1/3 zarejestrowanych); dane nie obejmują podmiotów prowadzących działalność bankową, ubezpieczeniową, maklerską, a także towarzystw inwestycyjnych i emerytalnych, Narodowych Funduszy Inwestycyjnych, szkół wyższych, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie, samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz instytucji kultury posiadających osobowość prawną.

wie 38% w Polsce Południowej), a ok. 8,5% z dolnośląskiego¹⁶. Udział pracujących w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego w skali kraju był jeszcze wyższy – ponad 28,5%¹⁷. Również w tym zakresie dominowały województwa śląskie (przypadało na nie ponad 39% pracujących w tego typu podmiotach w Polsce Południowej) i dolnośląskie (ponad 33%). Przychody takich spółek z Polski Południowej stanowiły ponad 26% w skali kraju, z czego ponad 12% powstało w podmiotach działających w województwie śląskim (ponad 46% w Polsce Południowej). W województwach śląskim i dolnośląskim ponad 40% przychodów pochodziło ze sprzedaży na eksport, w opolskim ok. 30%, a w małopolskim – jedynie ponad 20%¹⁸.

Wśród zewnętrznych czynników rozwoju ważną rolę odgrywają środki pozyskiwane jako współfinansowanie projektów, pochodzące z funduszy Unii Europejskiej. Stanowiły one istotny impuls rozwojowy dla polskich regionów i miast, przede wszystkim w perspektywie programowania 2007-2013. W tabeli 1 porównano największe kwotowo (według wartości całkowitej) projekty o charakterze twardej w podziale na poszczególne regiony Polski Południowej, po cztery dla każdego województwa.

Tabela 1. Największe projekty twarde współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w latach 2007-2013 według wartości całkowitej projektu (w tys. zł)

Nazwa projektu	Beneficjent	Wartość projektu	Wkład UE
1	2	3	4
Dolnośląskie			
Podziemny Magazyn Gazu Wierzchowice	Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo SA	1 956 484,18	503 631,34
Modernizacja linii kolejowej E 59 na odcinku Wrocław–Poznań, etap II – odcinek Wrocław–granica województwa dolnośląskiego	PKP Polskie Linie Kolejowe SA	1 854 720,00	875 836,48
Budowa drogi S5 Poznań–Wrocław, odcinek Kaczkowo–Korzeńsko	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	652 417,56	475 621,75
Dolnośląskie Centrum Materiałów i Biomateriałów Wrocławskie Centrum Badań (EIT+)	Wrocławskie Centrum Badań EIT+ Sp. z o.o.	609 511,21	427 626,50

¹⁶ *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2010 roku*, GUS, Warszawa 2011, s. 37.

¹⁷ *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie dolnośląskim w latach 2008-2011*, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław 2012, tabl. I.1.

¹⁸ *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2011 r.*, GUS, Warszawa 2012, s. 72.

Tabela 1, cd.

1	2	3	4
Małopolskie			
Budowa autostrady A-4 Tarnów–Rzeszów, odcinek węzeł Krzyż–Rzeszów Wschód wraz z odc. Drogi ekspresowej S-19 węzeł Rzeszów Zachód – węzeł Świlcza	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	2 646 407,15	1 634 603,34
Budowa autostrady A4 odcinek Kraków–Tarnów, odcinek węzeł Szarów–węzeł Krzyż	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	2 640 000,00	1 981 647,95
Modernizacja linii kolejowej E 30/C-E 30, odcinek Kraków–Rzeszów, etap III	PKP Polskie Linie Kolejowe SA	2 336 039,19	1 090 509, 05
Program Gospodarki Odpadami Komunalnymi w Krakowie	Krakowski Holding Komunalny SA	792 182,09	371 728,05
Opolskie			
Budowa zakładu w oparciu o innowacyjną technologię płyt wiórowych orientowanych	Kronospan OSB Sp. z o.o.	432 020,56	106 615,47
Budowa nowej instalacji technicznego kwasu azotowego wraz z instalacją neutralizacji ciśnieniowej	Zakłady Azotowe Kędzierzyn SA	292 800,00	20 000,00
Trias Opolski – ochrona zbiornika wód podziemnych dla aglomeracji Opole, Prószków i Tarnów Opolski – II etap	Wodociągi i Kanalizacja w Opolu Spółka z o.o.	263 663,20	143 472,79
Rozwój i modernizacja gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Głucholazy	Wodociągi Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	203 845,82	86 741,75
Śląskie			
Budowa autostrady A1, odcinek Pyrzowice–Maciejów–Sośnica	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	6 162 055,96	5 062 848,42
Budowa drogi ekspresowej S-69 Bielsko Biała–Żywiec, odcinek Mikuszowice (Żywiecka/Bystrzańska) – Żywiec	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	1 207 837,99	212 500,00
Budowa linii produkcyjnej nowatorskiego małego silnika benzynowego	Fiat Powertrain Technologies Poland Sp. z o.o.	1 114 816,48	85 236,05
„Oczyszczanie ścieków na Żywiecczyźnie – Faza II”	Związek Międzygminny ds. Ekologii w Żywcu	858 302,34	584 841,59

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.mapadotacji.gov.pl/> (23.04.2013).

Były to głównie projekty infrastrukturalne; *gros* z nich, w tym największe, dotyczyło inwestycji drogowych. Inne były związane z gospodarką wodno-ściekową,

inwestycjami w sektor produkcyjny oraz powstaniem Dolnośląskiego Centrum Materiałów i Biomateriałów Wrocławskiego Centrum Badań (EIT+). W tabeli 2 przedstawiono największe kwotowo projekty miękkie związane z rozwojem nauki i zasobów ludzkich.

Tabela 2. Największe projekty związane z nauką i rozwojem zasobów ludzkich współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w latach 2007-2013 według wartości całkowitej projektu (w tys. zł)

Nazwa projektu	Beneficjent	Wartość projektu	Wkład UE
1	2	3	4
Dolnośląskie			
Utworzenie miejsc pracy w centrum usług wspólnych IBM we Wrocławiu	IBM Global Services Delivery Centre Polska Sp. z o.o.	605 728,75	72 132,39
Wykorzystanie nanotechnologii w nowoczesnych materiałach	Wrocławskie Centrum Badań EIT+ Sp. z o.o.	124 057,47	91 936,00
Biotechnologie i zaawansowane technologie medyczne	Wrocławskie Centrum Badań EIT+ Sp. z o.o.	115 703,34	84 303,00
Modernizacja kształcenia zawodowego na Dolnym Śląsku II	Samorząd Województwa Dolnośląskiego/ Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego	104 599,91	88 909,92
Małopolskie			
Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce	Województwo Małopolskie – Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Biuro ds. Realizacji Projektu Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce	140 000,00	119 000,00
Badanie układów w skali atomowej: nauki ścisłe dla innowacyjnej gospodarki	Uniwersytet Jagielloński	92 420,11	76 732,08
Depresja – mechanizmy – terapia	Instytut Farmakologii Polskiej Akademii Nauk	40 669,18	34 568,80
Doctus – małopolski fundusz stypendialny dla doktorantów	Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości	39 287,32	33 394,23

Tabela 2, cd.

1	2	3	4
Opolskie			
Szpitala opolskie gwarancją bezpieczeństwa zdrowotnego regionu i bazą kształcenia kadry medycznej	Województwo opolskie	56 638,80	26 152,34
Opolska eSzkoła, szkołą ku przyszłości – etap II	Województwo opolskie	38 850,00	33 022,50
Herkules	Miasto Opole/ Powiatowy Urząd Pracy w Opolu	22 717,01	19 309,46
Kalejdoskop Pracy	Powiat nyski/ Powiatowy Urząd Pracy w Nysie	19 603,54	16 663,01
Śląskie			
Bądź aktywny zawodowo	Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	50 358,10	42 728,83
Prace badawczo-rozwojowe nad proekologicznym udoskonaleniem procesu technologicznego	Lakma Strefa Sp. z o.o.	48 134,56	24 671,25
Jurajskie perspektywy	Powiatowy Urząd Pracy w Zawierciu	23 709,15	20 121,19
Lepsze perspektywy	Powiatowy Urząd Pracy w Sosnowcu	21 322,07	18 123,76

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.mapadotacji.gov.pl/> (23.04.2013).

Zakres rodzajowy był zróżnicowany: obejmował zarówno projekty nastawione na rozwój i wykorzystanie nowoczesnych technologii, rozwój opieki zdrowotnej, jak i związane z modernizacją kształcenia zawodowego czy ułatwianiem wchodzenia na rynek pracy.

4. Zakończenie

We współczesnej gospodarce światowej rozwój zależy m.in. od takich czynników, jak: aktywność gospodarcza i społeczna, innowacyjność, oparcie działalności na wiedzy, włączanie się w konkurencję światową, czerpanie korzyści ze wspólnych, zintegrowanych terytorialnie działań. Polska Południowa wykorzystuje wyżej wymienione czynniki, na ile jest to możliwe, biorąc pod uwagę przedstawione uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne.

W podejmowanych działaniach ważne jest dążenie do osiągnięcia konsensusu politycznego w wymiarach wewnątrz- i ponadregionalnym, a także włączanie w procesy rozwojowe wszystkich grup społecznych. Służyć temu ma m.in. inte-

gracja formalna, pozwalająca na wspólne pozyskiwanie środków z funduszy Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2014-2020, która jednak dzieli ten obszar na część należącą do Polski Zachodniej (województwa dolnośląskie i opolskie) oraz należącą do Polski Południowej w rozumieniu strategii rozwoju makroregionalnej (województwa śląskie i małopolskie). Z drugiej strony, zachodzące procesy gospodarcze i społeczne powodują integrowanie się tego obszaru jako całości i czerpanie korzyści z określonych kombinacji czynników wewnętrznych i zewnętrznych¹⁹.

Wspólne, poza położeniem geograficznym, są problemy, ale także potencjał rozwojowy, który wyznacza potencjalne kierunki rozwoju tych regionów w przyszłości. Polska Południowa to obszar o dużym potencjale rozwojowym, charakteryzujący się stosunkowo wysokim udziałem usług w tworzeniu wartości dodanej poszczególnych regionów oraz wysokim udziałem usług w tworzeniu wartości dodanej w skali kraju. Jednocześnie jest to makroregion o tradycjach i potencjale w zakresie produkcji przemysłowej. O potencjale świadczy także poziom aktywności i przedsiębiorczości, jak również atrakcyjność inwestycyjna i atrakcyjność do zamieszkania. Badane województwa (poza opolskim) wyróżniały się także na tle kraju pod względem nakładów na badania i rozwój, a przede wszystkim na innowacyjną działalność badawczo-rozwojową w przemyśle.

Do rozwoju regionów Polski Południowej, w tym pokonywania takich barier rozwojowych, jak: zły stan i niedorozwój infrastruktury technicznej i społecznej, bezrobocie, odpływ ludności z niektórych terenów, zanieczyszczenie środowiska, zaniedbane obiekty mieszkaniowe i przemysłowe, przyczyniły się znacząco środki z funduszy Unii Europejskiej, pozyskiwane w latach 2007-2013, zarówno na projekty twarde, jak i miękkie. Będą one także ważnym źródłem finansowania w latach 2014-2020, pozwalającym na dalsze pokonywanie barier i wzmacnianie potencjału rozwojowego.

Literatura

- Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2010 roku*, GUS, Warszawa 2011.
Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2011 roku, GUS, Warszawa 2012.
Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie dolnośląskim w latach 2008-2011, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław 2012.
<http://www.mapadotacji.gov.pl/>, 23.04.2013.
Kapitał ludzki w Polsce w 2010 r., GUS, Urząd Statystyczny w Gdańsku, Gdańsk 2012.
Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030, http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_przestrzenna/kpz/Strony/Koncepcja_Przestrzennego_Zagospodarowania_Kraju.aspx.
Rocznik statystyczny województw 2010, GUS, Warszawa 2010.
Rocznik statystyczny województw 2011, GUS, Warszawa 2011.
Rocznik statystyczny województw 2012, GUS, Warszawa 2012.

¹⁹ Szerzej: A. Zakrzewska-Półtorak, *Rozwój regionalny w globalizującej się gospodarce*, Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław 2012, s. 160 i n.

Strategia dla rozwoju Polski Południowej w obszarze województw małopolskiego i śląskiego do roku 2020, <http://www.slaskie.pl/zalaczniki/2013/04/08/1365415927/1365415979.pdf>.

Strategia rozwoju kraju 2007-2015, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006.

Zakrzewska-Półtorak A., *Rozwój regionalny w globalizującej się gospodarce*, Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław 2012.

Założenia Strategii Rozwoju Polski Zachodniej, J. Szlachta, W. Ziemianowicz, P. Nowicka przy współpracy Urzędów Marszałkowskich Województw Dolnośląskiego, Lubuskiego, Opolskiego, Wielkopolskiego i Zachodniopomorskiego, Polska Zachodnia 2020, Geoprofit, http://lubuskie.pl/uploads/pliki/Biuro_prasowe/Za%C5%82o%C5%BCenia%20Strategii%20Rozwoju%20Polski%20Zachodniej_2.04.2012.pdf.

DEVELOPMENT OF VOIVODESHIPS OF SOUTHERN POLAND WITH REFERENCE TO THE METROPOLISES

Summary: The article compares the socio-economic development of voivodeships of southern Poland and identifies possible trends and determinants of this process in the future. The analysis includes a selection of internal and external factors, including a comparison of the above-mentioned regions and a presentation of their position against the background of Poland. Particular attention was paid to metropolises and metropolitan areas as the centers of development. An impact of the formal integration process within the study area was emphasized too.

Keywords: voivodeships of southern Poland, socio-economic development, spatial integration, metropolis.